

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ВАСИЛЯ
СТЕФАНИКА

Міжнародне публічне право

ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни
підготовки бакалаврів
спеціальності 081 «Право»

галузь знань 08 Право

м. Івано-Франківськ

2018 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Навчально-науковим юридичним інститутом Вищого державного навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

К.ю.н., викладач кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Пташник І.Р.

Обговорено та рекомендовано до видання Вченою радою навчально-наукового юридичного інституту

30 вересня 2018р., протокол № 1

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Міжнародне публічне право» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму 081 Право

Предметом вивчення навчальної дисципліни є широке коло теоретичних та практичних питань, що стосуються специфічних міжнародно-правових інструментів, за допомогою яких регулюються міжнародні відносини, зокрема, укладення договорів, відстоювання прав та свобод людини і громадянина у внутрішньодержавному правопорядку з використанням міжнародно-правових норм, використання мирних засобів розв'язання спорів, різноманітні форми співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю тощо.

Сучасний розвиток міжнародних відносин характеризується новими підходами до вирішення глобальних проблем у світі, а міжнародне співтовариство стає більш консолідованим у розв'язанні проблем і визначенні співпраці держав. Вивчення міжнародного права як особливої правової системи для юристів має важливе значення, оскільки закладає підвалини розуміння змісту міжнародних відносин, статусу суб'єктів (держав, міжнародних організацій, націй, які борються за свою незалежність, юридичних і фізичних осіб), їх діяльності.

Також вивчення міжнародного права дозволяє засвоїти практичні поради стосовно вміння укладати договори, відстоювати права та свободи людини і громадянина у внутрішньодержавному правопорядку з використанням міжнародно-правових норм, використовувати мирні засоби розв'язання спорів, різноманітні форми співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю тощо.

Міждисциплінарні зв'язки:

Дисципліна «Міжнародне публічне право» органічно пов'язана з теорією держави та права, історією держави та права, конституційним (державним) правом зарубіжних країн; конституційним, адміністративним, кримінальним та

іншими галузями права, з комплексними галузями права: екологічним, митним, транспортним і рядом інших.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Змістовий модуль 1. «Природа, особливості і суб'єкти міжнародного права. Право міжнародних договорів. Право зовнішніх зносин. Міжнародно-правова відповідальність держав та міжнародних організацій».

2. Змістовий модуль 2. «Міжнародне гуманітарне право. Міжнародне кримінальне право. Міжнародне економічне право. Міжнародне екологічне право. Міжнародне повітряне, космічне та морське право. Захист прав людини в міжнародному праві.»

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою дисципліни «Міжнародне публічне право» є формування у студентів цілісного уявлення про міжнародне право як особливу систему права, його структуру, предмет і суб'єктів, джерела та основні галузі; надання необхідних знань національних і міжнародно-правових актів, умінь та навичок правильного їх застосування; формування вмінь і навичок роботи з нормативно-правовими документами, їх грамотну класифікацію, вміння правильно використовувати юридичні терміни; формування наукового світогляду; визначення проблем, що виникають при його застосуванні та шляхи їх усунення.

Таким чином, метою навчальної дисципліни є аналіз та вивчення принципів та норм, які регулюють відносини між державами, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами міжнародного права.

Розширення участі України в міжнародних відносинах, насамперед внаслідок інтеграційних європейських та євроатлантичних напрямків зумовлює необхідність вивчення та впровадження в життя сучасних міжнародних стандартів через вдосконалення національних механізмів та створення сприятливих умов для імплементації.

1.2. Завдання навчальної дисципліни «Міжнародне публічне право» полягає в системному і комплексному підході до вивчення суті і змісту міжнародно-правових явищ, визначення їх ролі і місця в системі сучасних міжнародних відносин.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Міжнародне публічне право» є:

- опанування студентами теоретичною і нормативною базою міжнародного публічного права;
- вміння застосовувати на практиці теоретичні знання з міжнародно-правових питань, що постають у сфері сучасних міжнародних відносин;
- засвоєння студентами концептуальних основ походження та сутності міжнародного публічного права;

- вивчення системи джерел міжнародного публічного права;
- дослідження співвідношення міжнародного публічного та національного права;
- формуванні у студентів розуміння інституціональної міжнародного публічного права;
- дослідження особливостей та специфіки галузей міжнародного публічного права.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- особливості предмета сучасного міжнародного права;
- місце міжнародно-правових норм у системі нормативного регулювання;
- особливості системи та джерела сучасного міжнародного права;
- співвідношення міжнародного і національного права;
- особливості міжнародного морського, космічного, повітряного, гуманітарного права, права зовнішніх зносин, міжнародних організацій, міжнародних договорів і т.д.;
- особливості міжнародної правосуб'єктності держави, міжнародних організацій, індивіда;
- універсальні правові акти про міжнародні договори, правонаступництво держав, визнання урядів, права народів і націй, що борються за свої права, положення щодо захисту прав людини, міжнародного гуманітарного права і міжнародного кримінального права;
- положення та практику діяльності України стосовно втілення принципів і загальноновизнаних норм міжнародного права на міжнародній арені, виконання нашою державою своїх зобов'язань у відносинах між суб'єктами.

вміти:

- користуватися міжнародно-правовими актами, спрямованими, зокрема на боротьбу зі злочинністю у міжнародному праві, на захист прав людини в умовах позбавлення волі тощо;

- користуватися Конституцією та законами України, двосторонніми договорами, актами міжнародних організацій;
- застосовувати положення міжнародно-правових угод за участю України;
- тлумачити норми міжнародно-правових договорів за участю України у випадку існування її національних нормативних актів;
- оцінювати національне законодавство з точки зору його відповідності сучасному міжнародному праву.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. «Природа, особливості і суб'єкти міжнародного права. Право міжнародних договорів. Право зовнішніх зносин. Міжнародно-правова відповідальність держав та міжнародних організацій».

ТЕМА 1. Поняття, особливості та історія становлення міжнародного права. Суб'єкти міжнародного права. Правонаступництво у міжнародному праві.

Проблема визначення терміну міжнародне право. Предмет, об'єкт і суб'єкти міжнародного права. Особливості міжнародного права як окремої правової системи. Система і структура сучасного міжнародного права. Галузі, інститути й норми міжнародного права.

Функції міжнародного права. Основні риси сучасного міжнародного права.

Основні етапи розвитку міжнародного права. Перший етап – стародавні часи. Другий етап – від падіння Римської імперії до Вестфальського миру 1648 р. Третій етап – від Вестфальського миру 1648 р. до першої Гаазької конференції миру. Четвертий етап – від Гаазьких конференцій до формування сучасного міжнародного права.

Співвідношення міжнародного публічного права та національного права.

Поняття суб'єкта міжнародного права та міжнародної правосуб'єктності. Види міжнародної правосуб'єктності. Класифікація суб'єктів міжнародного права.

Міжнародна правосуб'єктність держави. Співвідношення територіального устрою держави та міжнародної правосуб'єктності. Україна як суб'єкт міжнародного права.

Міжнародна правосуб'єктність націй і народів, які борються за незалежність. Державоподібні утворення - суб'єкти міжнародного права. Правосуб'єктність міжнародних організацій. Індивіди як суб'єкти міжнародного права.

Визнання держав у сучасному міжнародному праві, його юридичне значення. Форми та види визнання. Способи визнання. Визнання нових держав та урядів, воюючої сторони.

Правонаступництво суб'єктів міжнародного права. Види і підстави правонаступництва. Міжнародно-правове регулювання правонаступництва. Правонаступництво держав щодо міжнародних договорів, державної власності, державних архівів і державних боргів. Правонаступництво України в зв'язку з припиненням існування СРСР.

Законодавство України з питань правонаступництва.

ТЕМА 2. Норми та джерела міжнародного права. Принципи міжнародного права.

Поняття та види джерел міжнародного права. Міжнародний договір. Міжнародний звичай. Взаємозв'язок звичайних і договірних норм. Допоміжні джерела міжнародного права.

Поняття і структура норми міжнародного права. Види та ієрархія міжнародно-правових норм. Кодифікація норм міжнародного права. Поняття та форми реалізації норм права. Конвенційний, інституційний, нормативний, внутрішньодержавний, організаційно-правовий механізми реалізації норм міжнародного права.

Основні концепції співвідношення міжнародного і національного (внутрішнього) права. Моністична і дуалістична теорії співвідношення міжнародного і національного (внутрішнього) права. Взаємовплив міжнародного і внутрішньодержавного права. Законодавство України про співвідношення міжнародного й внутрішньодержавного права. Імплементация. Трансформація, рецепція, відсилання.

Основні принципи як ядро сучасного міжнародного права. Поняття і класифікація принципів міжнародного права. Міжнародно-правове регулювання основних принципів міжнародного права. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до статуту ООН 1970 р. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р.

Принцип суверенної рівності держав. Принцип незастосування сили або погрози силою. Принцип територіальної цілісності держав. Принцип

непорушності (недоторканності) державних кордонів. Принцип мирного вирішення міжнародних спорів. Принцип невтручання у внутрішні справи. Принцип поваги прав людини. Принцип рівноправності та самовизначення народів і націй. Принцип міжнародного співробітництва. Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань. Принцип поваги та захисту прав людини.

Проблеми реалізації принципів міжнародного права.

ТЕМА 3. Право міжнародних договорів

Поняття права міжнародних договорів. Поняття міжнародної угоди. Класифікація міжнародних договорів. Кодифікація права міжнародних договорів. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969р. Законодавство України про міжнародні договори.

Структура міжнародного договору. Стадії укладання міжнародного договору. Повноваження. Договірна ініціатива. Аутентичність та парафування тексту договору. Застереження. Укладання договору. Додатки. Правки до договору. Ратифікація, прийняття, схвалення, приєднання до договору. Депозитарій. Промульгація договору.

Дія та недійсність міжнародного договору. Принцип *pacta sunt servanda*. Термін дії договорів. Пролонгація. Тлумачення міжнародних договорів. Припинення дії міжнародних договорів. Юридичні підстави припинення. Закінчення терміну. Денонсація договору. Перегляд договору. Анулювання договору.

ТЕМА 4. Територія та населення у міжнародному праві

Поняття території у міжнародному праві. Класифікація територій. Державна територія. Територія зі змішаним режимом. Міжнародна територія загального користування. Космічний простір. Правові режими Арктики, Антарктики.

Юрисдикція держави над своєю територією. Територіальне верховенство. Склад державної території: сухопутна, водна, повітряна території та надра.

Правові підстави та способи зміни державної території. Цессія, плебісцит,

референдум, ад'юдикація. Неправомірні способи зміни території: анексія, дебелияція.

Поняття і види державних кордонів, їх делімітація та демаркація. Державні кордони України.

Поняття населення в міжнародному праві. Склад населення. Інститут громадянства. Види набуття громадянства в міжнародному праві. Спрощена процедура набуття громадянства. Позбавлення громадянства. Іноземці, правовий статус іноземців. Національний та спеціальні режими. Особи без громадянства, їх правовий статус.

ТЕМА 5. Дипломатичне та консульське право

Джерела дипломатичного і консульського права. Внутрішньодержавні і закордонні органи зовнішніх зносин. Дипломатичні представництва в іноземних державах. Ранги і класи дипломатичних представників. Структура дипломатичного персоналу. Дипломатичний корпус. Основні функції, привілеї та імунітети дипломатичного представництва. Початок та закінчення місії. Агремен. Вірчі грамоти. Персона non grata.

Консульські представництва. Інститут консульства. Функції консулів. Види консульських представництв. Консульський апарат. Класи представників консульських установ. Екзекватура. Представництво держави при міжнародній організації. Торгівельні представництва. Функції торгівельних представництв за кордоном. Спеціальні місії.

Дипломатичний протокол. Історія формування дипломатичного протоколу. Складові елементи дипломатичного протоколу.

ТЕМА 6. Міжнародно – правова відповідальність держав.

Поняття міжнародної відповідальності. Міжнародно-правове регулювання міжнародної відповідальності.

Поняття міжнародно-правової відповідальності. Статті з міжнародної відповідальності держав (*Draft Articles on State Responsibility*).

Підстави міжнародної відповідальності. Відповідальність за порушення договорів. Відповідальність держави за дії органів та осіб, що діють від імені

держави. Обставини, що виключають протиправність діяння.

Форми відповідальності за міжнародні протиправні діяння. Види матеріальної та нематеріальної відповідальності держав. Види правопорушень, за які наступає відповідальність в міжнародному праві. Міжнародні військові трибунали. Юрисдикція Міжнародного кримінального суду. Колективна відповідальність організацій за міжнародним правом.

Змістовний модуль II. «Міжнародне гуманітарне право. Міжнародне кримінальне право. Міжнародне економічне право. Міжнародне екологічне право. Міжнародне повітряне, космічне та морське право. Захист прав людини в міжнародному праві»

ТЕМА 7. Право збройних конфліктів (Міжнародне гуманітарне право).

Міжнародне право в період збройних конфліктів — галузь міжнародного права. Види збройних конфліктів. Принципи міжнародного гуманітарного права. Суб'єкти міжнародного гуманітарного права. «Право Гааги». «Право Женеви».

Характеристика чотирьох Женевських Конвенцій та Першого та Другого Додаткових Протоколів до них.

Характеристика міжнародних збройних конфліктів, внутрішніх збройних конфліктів та інтернаціоналізованих збройних конфліктів. Статуси учасників війни. Комбатанти, цивільне населення, військовополонені, поранені. Початок війни і його правові наслідки. Театр війни. Учасники збройних конфліктів. Обмеження засобів і методів ведення війни. Ведення морської війни. Режим воєнного полону. Режим воєнної окупації. Захист цивільних об'єктів і культурних цінностей під час збройних конфліктів. Закінчення війни і її міжнародно-правові наслідки. Нейтралітет у війні.

ТЕМА 8. Міжнародне кримінальне право.

Поняття міжнародного спору. Становлення та розвиток принципу вирішення міжнародних спорів. Конвенція про мирне вирішення спорів 1907 р.

Статут ООН. Декларація про принципи міжнародного права 1970 р.

Засоби вирішення міжнародних спорів. Переговори, посередництво, добрі послуги. Міжнародна процедура з примирення. Слідчі комісії. Міжнародна судова процедура. Міжнародний Суд ООН. Міжнародний арбітраж (третейський суд). Розв'язання спорів у міжнародних організаціях. Посередницькі ініціативи України у врегулюванні конфліктів.

Міжнародні протиправні діяння, їх класифікація. Міжнародні фінансові злочини. Міжнародний тероризм. Геноцид. Військові злочини. Злочини проти людства. Агресія як міжнародний злочин.

Індивідуальна кримінальна відповідальність та відповідальність держави за вчинення міжнародних злочинів.

Міжнародно-правове забезпечення боротьби зі злочинністю. Напрями боротьби зі злочинністю, яка має транснаціональний характер. Основні форми міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю.

Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол). Правова допомога у кримінальних, цивільних, інших справах. Екстрадиція злочинців. Роль України в міжнародних організаціях в напрямку боротьби зі злочинністю.

Міжнародно – правова політика боротьби з тероризмом.

ТЕМА 9. Міжнародне економічне право.

Поняття та особливості міжнародного економічного права. Сучасні доктрини міжнародного економічного права. Об'єкти і предмет міжнародного економічного права. Джерела міжнародного економічного права. Міжнародні економічні договори.

Принципи міжнародного економічного права. Суб'єкти міжнародного економічного права. Примусові заходи в міжнародних економічних відносинах. Договірні-правовий та інституційний механізми міжнародних економічних відносин. Новий міжнародний економічний порядок і система міжнародної економічної безпеки.

Міжнародні економічні організації. Головні багатосторонні угоди в галузі

міжнародних економічних відносин. ГАТТ/СОТ. Світова організація торгівлі. Врегулювання міжнародних економічних спорів. Міжнародні економічні організації в системі ООН. Регіональні міжнародні економічні організації.

ТЕМА 10. Міжнародне право охорони навколишнього природного середовища. Міжнародне повітряне та космічне право

Поняття міжнародного екологічного права (міжнародного права навколишнього середовища). Предмет та об'єкти міжнародного екологічного права. Джерела міжнародного екологічного права. Принципи міжнародного екологічного права. Міжнародно-правова охорона повітря. Міжнародно-правова охорона рослинного світу. Міжнародно-правова охорона тваринного світу. Міжнародно-правова охорона Світового океану.

Конвенція ООН з морського права 1982 р. Віденська конвенція про охорону озонового шару 1985 р. Рамкова конвенція про зміну клімату 1992 р. Всесвітня стратегія охорони природи МСОП 1980 р. "Декларація Ріо" 1992 р. ЛАНДШАФТ. Конвенція про захист фауни та флори в Європі 1979 р.

Міжнародні природоохоронні організації. ЮНЕП. МСОП. Європейське агентство з питань навколишнього середовища, Європейська мережа інформації і спостереження за навколишнім середовищем. Основні напрями і пріоритети міжнародного співробітництва України в екологічній сфері.

Поняття і джерела міжнародного повітряного права. Міжнародні польоти, польоти над державною територією. Правове регулювання міжнародних повітряних сполучень. Комерційні права у міжнародних повітряних сполученнях.

Поняття і джерела міжнародного космічного права. Міжнародно-правовий режим космічного простору та небесних тіл. Регламентація діяльності держав з вивчення та використання космічного простору і небесних тіл. Правовий режим космічних об'єктів. Космічні екіпажі. Міжнародні космічні організації. Недержавна космічна діяльність.

ТЕМА 11. Міжнародне морське право

Поняття міжнародного морського права, його кодифікація. Внутрішні морські води, їх правовий режим. Територіальні води, прилегла зона, відкрите море. Континентальний шельф, міжнародний район морського дна, виняткова економічна зона.

Міжнародні ріки, протоки і канали. Багатонаціональні, міжнародні, прикордонні ріки. Каботаж. Міжнародно-правовий режим судноплавства.

Конвенція ООН з морського права 1982 р. Водний кодекс України. Закон України «Про виключну економічну зону».

ТЕМА 12. Захист прав людини в міжнародному праві

Міжнародне співробітництво з питань захисту прав людини. Статут ООН - міжнародно-правова основа співробітництва держав по загальній повазі і дотриманню прав людини і основних свобод. Міжнародна хартія прав людини: Загальна декларація прав людини 1948 р, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року та протоколи до нього (1966 г. і 1989 г.)

Співпраця в сфері прав людини в рамках діяльності ОБСЄ. Людський вимір ОБСЄ.

Міжнародний захист прав жінок і дітей. Конвенція про політичні права жінок 1952 Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 Конвенція про права дитини 1989 року Захист прав людини в діяльності спеціалізованих установ ООН. Співробітництво держав у боротьбі з масовими і грубими порушеннями прав людини. Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за неї 1948 р. Конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р. Конвенція про припинення злочину апартеїду і покарання за нього 1973 р.

Міжнародний контроль за дотриманням прав людини та основних свобод. Діяльність міжнародних правозахисних організацій в сфері дотримання

Захист прав людини в рамках діяльності Європейського Союзу – Хартія основоположних прав ЄС 2000р.

Рекомендована література та джерела для опрацювання

1. Баймуратов М.О. Міжнародне право. – Х.: Одиссей, 2010. – 672 с.
2. Буроменський М. В., Кудас І. Б., Маєвська А. А., Семенов В. С., Стешенко В. С. Міжнародне право: Навч. посібник / М.В. Буроменський (заг.ред.). — К.: Юрінком Інтер, 2005. — 336с.
3. Буткевич В.Г., Мицик В.В., Задорожній О.В. Міжнародне право. Основи теорії: Підручник для студ. вищ. навч. закладів за спец. "Міжнародне право", "Міжнародні відносини" / В.Г.Буткевич (ред.). — К.: Либідь, 2010. — 608с.
4. Буткевич В.Г., Войтович С. А., Григоров О. М., Заблоцька Л. Г., Задорожній О. В. Міжнародне право: Основні галузі: Підручник для студ. вищих навч. закл. за спец. "Міжнародне право", "Міжнародні відносини" / В.Г.Буткевич (ред.). — К.: Либідь, 2011. — 814с.
5. Георгіца А.З, Чикурлій С.О. Міжнародне публічне право: Навч.-метод. посіб. / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. — Чернівці: Рута, 2010. — 175с.
6. Дмитрієв А.І., Муравйов В.І. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. / Київський ун-т права; Інститут міжнародних відносин Київського національного ун-ту ім. Тараса Шевченка / Ю.С. Шемшученко (відп.ред.), Л.В. Губерський (відп.ред.). — Стереотип. вид. — К.: Юрінком Інтер, 2011. — 638с.
7. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть: Учебник. — М.: Изд-во БЕК, 1996.-564с.
8. Мацко А.С. Міжнародне право: Навч. посіб. / Міжрегіональна академія управління персоналом. — К.: МАУП, 2010. — 216с.
9. Пронюк Н.В. Сучасне міжнародне право: Навчальний посібник. – К.: КНТ, 2010. – 280 с.
10. **United Nations official homepage** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.un.org/>
11. **Міжнародний суд** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.icj-cij.org>

12. Міжнародний кримінальний суд [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт
.- Режим доступу: http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/Pages/default.aspx
13. Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії
[Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу:
<http://www.icty.org/>
14. Міжнародний кримінальний трибунал для Руанди [Електронний ресурс]:
офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.unicttr.org/>
15. Офіційний сайт Інтерполу [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .-
Режим доступу: <http://www.interpol.int/>
16. Міжнародний Комітет Червоного Хреста [Електронний ресурс]: офіційний
веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.icrc.org/eng/>
17. Amnesty International [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим
доступу: <http://www.amnesty.org/>
18. Human Rights Watch [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим
доступу: <http://www.hrw.org/>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

5. Засоби діагностики успішності навчання усне опитування, письмове експрес – опитування, розв’язання задач, виконання тестів, складання блок-схем і таблиць.